

помітно більше ніж гродських (№№ 49, 76, 77). Значно більше маємо печаток шляхтичів (панів та землян), які не обіймали жодних урядів (№№ 7, 9, 10, 13, 20, 25, 26, 33-37, 45-47, 57, 59-63, 66, 69, 71, 72, 85, 86, 87), серед яких одна жінка – власниця печатки № 22. Цей факт може свідчити про високий рівень правосвідомості місцевої шляхти. Очевидно, що підрахунки всіх відомостей опублікованих О.Алфьоровим та О.Однороженком може дещо змінити результати, але навряд чи суттєво.

Було б корисно здійснити аналогічні підрахунки стосовно використання різноманітних графічних способів оформлення печаток, але навіть попередній розгляд переконує, що форма печаток не була пов'язана з посіданням певних урядів, та що печатка таким чином ще залишалася в повній мірі “особовою”.

Цікавим є питання щодо принципів застосування латинської та кириличної абетки. На протязі вивчаємого авторами часу відбувався очевидний процес зміни кирилиці латинкою. Приміром, у того ж таки Яна Мартиновича Аксака лише найраніша печатка від 1594–1599 рр. (№ 2) мала кириличну легенду. Зазвичай, кириличні легенди на відміну від латинських, з ініціалами імені та фамілії, склалися лише з імені. Так, любецький боярин І.Богушевич-Жоглич у 1571 р. мав печатку з написом ИВАН (№ 32), відомий господарський писар 1482–1488 рр. Федір Владика – з написом ФЕД (№ 78), волинський пан Томило Ворона 1558 р. – з написом ТОМИЛО (№ 87), а волинський пан Михайло Войсицький 1537 р. – з написом МХА (№ 85). Це архаїчне позначення особи власника печатки походить, очевидно, ще від доби середньовіччя.

Перераховані вище аспекти аж ніяк не в повному обсязі характеризують важливість рецензованої публікації (за межами рецензії залишаємо зокрема тему “менталітету” тогочасних українців). Тим не менше, необхідно ще раз підкреслити значимість фундаментальної роботи О. Алфьорова і О.Однороженка та побажати їм нових успіхів на шляху створення повного корпусу українських печаток доби пізнього середньовіччя та раннього модерну.

Примітки:

¹ Янин В. Актовые печати древней Руси. – Том I–II. – М., 1970.

² Алфьоров О. Особові печатки Правобережної України: кінець XVIII – перша половина XIX ст. – Біла Церква, 2005; Однороженко О. Українські державні, земельні та міські печатки козацької доби (кінець XVI–XVIII ст.). – Харків, 2003; Однороженко О. Українська міська сфрагістика XVI–XVIII ст. // Збірник Харківського історико-філологічного товариства. – Нова серія, Т. XII. – Харків, 2006. – С. 199–230; Однороженко О. Князівська геральдика Волині середини XIV–XVIII ст. – Харків, 2008.

³ Haisig H. Sfragistyka szlachecka doby średniowiecza w świetle archiwaliów lwowskich. – Lwów, 1938; Gumowski M. Handbuch der polnischen Siegelkunde. – Graz, 1966; Иванов П. Сборник снимков с древних печатей, приложенных к грамотам и другим юридическим актам, хранящимся в Московском архиве Министерства юстиции. – Москва, 1858.

Анна ХОРОШКЕВИЧ (Москва)

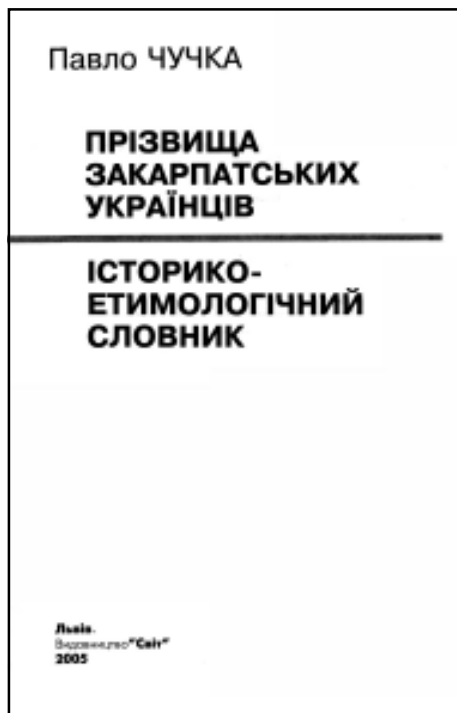
* * *

Чучка П. Прізвища закарпатських українців: Історико-етимологічний словник. – Львів: Світ, 2005. – XLVIII+704 с. – ISBN 966-603-279-1

Доктор філологічних наук Павло Павлович Чучка вже понад 40 років досліджує прізвища закарпатських українців. Серед його праць ще 1970 р. була “Антропонімія Закарпаття”, він є також співавтором видання “Słowiańska onomastyka. Encyklopedia” (2002). У новому історико-етимологічному словнику подаються понад 11500 прізвищ, які вживалися на території Закарпатської області в перші повоєнні роки і тепер функціонують як прізвища корінних українців.

Відкриває книгу вступна стаття “Наукові засади пізнання прізвища”, яка складається з окремих частин: “Прізвище як одиниця мови та його правовий статус” (с. V–XI), “Глобальні, національні та регіональні ознаки прізвищ українців” (с. XI–XV), “Поняття “прізвища українців” та “українські прізвища” (с. XV–XVI), “Варіантність прізвищ в Україні” (с. XVI–XVIII), “Семантика прізвищевих назв та їх інформативність” (с. XVIII–XXIII), “Словотвір прізвищевих назв” (с. XXIII–XXVII), “Прізвищеві форманти та їх функції” (с. XXVII–XXXIX), “Етимологія прізвищ” (с. XXXIX–XLVI) та “Правопис і відмінювання прізвищ” (с. XLVI–XLVIII).

Далі йде вже сам історико-етимологічний словник. Автор підкреслює, що праця передовсім є словником етимологічного типу, хоча крім етимологічної та історичної спрямованості має виконати

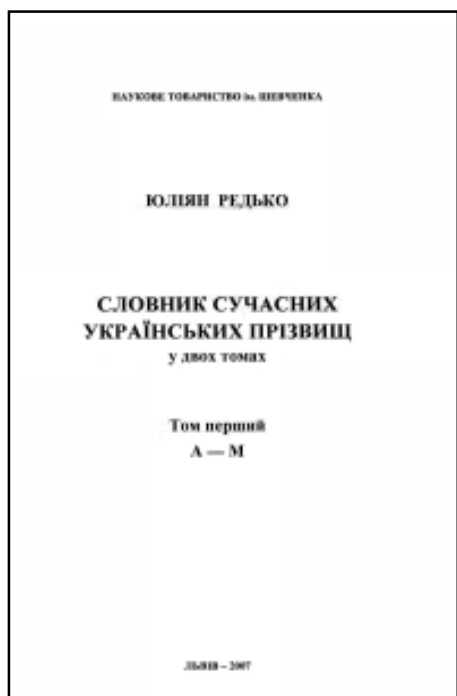
роль філологічного порадника з питань правопису, вимови та відмінювання прізвищ, а також висловити рекомендації, спрямовані на усунення із прізвищ спотворень і явних перекручень, які залишили після себе різні політичні режими в умовах тривалої української бездержавності (с. 1). Джерельну базу словника становлять матеріали трьох видів: зібрані автором особисто в усіх населених пунктах за єдиною методикою; рукописні документи місцевого діловодства (по господарські та будинкові книги, державні та церковні метрики, списки людності тощо); ономастичні факти, засвідчені місцевими пам'ятками ділової писемності XIII–XIX ст. У словнику прізвища подані в алфавітному порядку (у т. ч. й з урахуванням літери “ґ”). Крім правописних, орфоепічних та граматичних настанов, біля реєстрового прізвища наводяться нинішня його географія побутування з точністю до села, перші фіксації прізвищевої назви в давніх документах Карпатського регіону, дані про соціальний статус засновника роду. Статті завершуються етимологічною довідкою щодо походження прізвища, його початкової форми та допрізвищевих значення. Для багатьох прізвищ розглядається не одна, а декілька його можливих етимологій. Без інтерпретації залишено лише ті поодинокі прізвища, походження яких для укладача є не зовсім зрозумілими.

На особливу увагу заслуговує перелік використаних джерел і літератури, поданий як покажчик умовних позначень (с. 12–27), та доданий у кінці видання інверсійний покажчик прізвищ (с. 648–700).

Андрій ГРЕЧИЛО (Львів)

* * *

Редько Ю. Словник сучасних українських прізвищ: У 2-х тт. / Ред. Д. Гринчишин. – Львів: Наукове товариство ім. Т. Шевченка, 2007. – Т. 1: А–М. – XXVI+720 с. – ISBN 996-8868-06-4; Т. 2: Н–Я. – 721–1438 с. – ISBN 996-8868-07-2

Наукове товариство ім. Т. Шевченка у Львові видало друком перший не регіональний, а загальноукраїнський словник українських прізвищ. Словник містить майже 26 тисяч прізвищ (точніше 25 809), зібраних із усіх регіонів України.

Видані ще в 1960-х рр. праці Ю. Редька “Сучасні українські прізвища” (1966) та словник “Довідник українських прізвищ” (1969) значно пожвавили роботу в Україні над створенням регіональних словників-довідників. Згодом появились такі видання, як “Сучасні прізвища Ровенщини. Ч. I. Дубровицький район” Я. Пури (1984); двотомний “Словник відтопонімічних прикметників і назв жителів України” (1994) та “Прізвища степової України. Словник” В. Горпинича (2000); “Українські прізвищеві назви Прикарпатської Львівщини к. XVIII – поч. XIX ст. (з етимологічним словником)” І. Фаріон (2001); “Словник прізвищ. Практичний словозмінно-орфографічний (на матеріалі Чернівецьчини)” (2002); “Прізвища закарпатських українців. Історико-етимологічний словник” П. Чучки (2005) та деякі інші.

Юліан Редько уклав картотеку на 90 тисяч прізвищ. До його “Словника сучасних українських прізвищ” увійшло трохи більше чверті з цих матеріалів. Словник був підготовлений до друку ще 1975 р., однак тодішній “радянській науці” він виявився